

וישלח

¹לאחר שנפרד מלבן במקום הגלעד יעקב הולך ומתקדם לארץ ישראל. ופה כשהוא מתקרב לארץ הוא יודע שנמצא באזור אחיו עשיו, עשיו הרשע ששונא אותו בגלל הברכות. יעקב אבינו רוצה לבדוק דבר ראשון האם עשיו עדיין כועס או שאולי הוא כבר שכח ולא ירצה לעשות שום דבר.²
שליחת המלאכים (לב, ד-ז)

יעקב שולח כמה אנשים בתור שליחים - מלאכים³ שיתקדמו קדימה ויבדקו מה מחשבותיו של עשו האם הוא עדיין כועס או לא.⁴ יעקב עצמו חושב שיתכן שעשיו כבר סלח על מה שקרה, שאולי עכשיו הוא כבר יתנהג אליו כמו שאחים מתנהגים, שגם אם היה משהו לא נעים הם בסוף סולחים אחד לשני ולא זוכרים את זה לתמיד, כך מתנהגים אנשים צדיקים.⁵ כך יעקב התנהג לעשיו למרות כל מה שעשיו רדף אותו הוא התייחס אליו יפה כמו אחים וחשב שאולי גם עשיו מתנהג כך. הוא שלח את השליחים ואמר להם שיאמרו לעשיו שיעקב שהוא עבדך ביקש להודיע הודעה לאדון עשיו. באמת מי האדון ומי העבד? מי האיש החשוב ומי הפחות חשוב? כמובן שיעקב הוא באמת הבכור שהוא קנה את הבכורה, ועשיו צריך לעבוד את יעקב כמו שאמר שם לרבקה "ורב יעבוד צעיר". אבל יעקב עכשיו רק רוצה לפייס את עשיו ולכן הוא מראה לו "כאילו אין המכירה ההיא אצלו כלום וכי הוא נוהג בו כבכור ואב, להוציא המשטמה מלבו".⁶ יעקב אומר לשליחים שיאמרו לאדון עשיו שעד עכשיו הוא היה בבית לבן במשך 20 שנה ובכל השנים האלו הוא קיים את כל המצוות, לא ביטל אפילו מצווה אחת,⁷ כזה צדיק יעקב שלא למד שום דבר, אפילו קטן ממישהו רשע. ולכן כדאי לעשיו להזהר שה' עוזר לצדיקים. ועכשיו הוא רוצה לחזור בחזרה לארץ ישראל ובי"ה יש ליעקב שור וחמור, צאן ועבד ושפחה והוא מתכוון לשלוח לך מהם מכיון שהוא רוצה לנהוג עמך באחוה ובשלום.⁸

למה יעקב אבינו אמר לשליחים שיאמרו שיש לו שור וחמור הרי באמת יש לו המון שוורים, חמורים, עבדים ושפחות? זו דרכם של אנשים צדיקים שלא מתגאים שהם עשירים ויש להם המון בהמות, אלא הם מצניעים את עצמם.⁹
אחרי שיעקב לימד את השליחים בדיוק מה לומר הוא שלח אותם שילכו לקראת עשיו. שליחים התקדמו וחשבו שהם יצטרכו לחפש אותו איפה שהוא בדיוק נמצא. אך פתאום באמצע הדרך הם רואים מולם קבוצה של חיילים צועדים, קבוצה ענקית! 400 חיילים! מי אלו החיילים האלו? זה עשיו וחייליו. השליחים רצו מיד לגשת לעשיו ולדבר עמו אך עשיו כלל לא מתייחס הוא ממשיך להתקדם, הם מנסים לומר לו שיעקב רוצה להתנהג עמו כמו אח אך הוא לא מקשיב. כשראו שהשליחים שהוא לא מתייחס ניגשו לאנשים שמסביב ושאלו אותם לאן הם הולכים? והם ענו לקראת יעקב שחוזר לארץ.¹⁰
כשהשליחים הבינו שזו מטרת עשיו וחייליו מיד הזדרזו לחזור ליעקב ולספר לו מה שראו ושמעו,¹¹ הגענו אל אחיך שאתה שכחת את כל הרע שעשה לך ואתה רוצה להתנהג עמו כאח, והא כזה רשע לא שוכח את מה שכעס עליו לפני יותר מעשרים שנה¹²

¹ "ונכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו... וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפילה לדורון ולהצלה כדרך מלחמה לברוח ולהנצל" הקדמת הרמב"ן לפרשה.

"התקין עצמו לשלשה דברים, לתפילה, לדורון ולמלחמה. וראיתי במדרש מה עשה זיינים מבפנים והלבישם בגדים לבנים מבחוץ... ראו כי גם לדורות תרמוז זאת הפרשה" רמב"ן לב, ט.

² "בעבור היות נגב ארץ ישראל על ידי אדום, ואביו יושב בארץ בארץ הנגב, יש לו (ליעקב) לעבור דרך אדום או קרוב משם על כן פחד אולי ישמע עשיו, והקדים לשלוח אליו מלאכים לארצו" רמב"ן לב, ד.

³ "אלו לא היו אלא שלוחי בשר ודם" דעת ת"ק בב"ר עה, תו"ש לב, יד.

⁴ "לדעת מה בל אחיו, לדעת מה יעשה לו" ספורנו לט, ד.

⁵ "אל עשיו אחיו - אף על פי שהוא עשיו הוא אחיו" ב"ר עה, תו"ש לב, יז.

⁶ רמב"ן לב, ה.

⁷ "ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים" רש"י.

⁸ "למצא חן בעיניך - שאני שלם עמך ומבקש אהבתך" רש"י לב, ו.

⁹ "ואשלחה להגיד לאדוני שיש לי עושר ונכסים וכבוד לעשות בו חפצך ורצונך, ירמוז שישלח לו דורון מהם או שיקח הוא משלו מה שיחפוץ" רמב"ן לב, ו.

¹⁰ "וכי לא היה לו אלא שור וחמור בלבד? אלא שהצדיקים ממעטים את עצמן והרשעים מרוממים את עצמן" תנחומא וישלח ג, תו"ש לב, לו.

¹¹ "כי עשיו לא קיבל השלוחים כהוגן ולא השגיח עליהם, ואולי לא היה לפניו כי לא נתן רשות שיבאו לפניו וידברו עמו כלל... אבל עברתו שמורה בלבו ולעשות לו רעה היה הולך בחייל הזה. והנה השלוחים חקרו במחנה וידעו כי הוא הולך לקראת יעקב" רמב"ן לב, ח.

¹² "באנו אל אחיך אל עשיו - שאתה נוהג בו כאח והוא נוהג בך כעשיו" ב"ר עה, תו"ש לב, מא.

¹² "וגם הולך לקראת - וגם מראה הוא שנאתו שהולך לקראתך ששמע שאתה בא, וארבע מאות איש עמו - אינו הולך לקראתך לשלום אלא למלחמה" רד"ק לב, ז.

"כאשר אתה הולך לקראתו כן הוא הולך לקראתך ומהר תפגשו זה בזה" רמב"ן לב, ז.

יעקב ברגע ששמע את דברי המלאכים חשש מאוד ופחד שמא עשיו ינצח במלחמה ויהרוג אותו ואת כל אשר לו. אך למה יעקב פחד, הרי אתם זוכרים שכשיעקב יצא מארץ ישראל הוא חלם את החלום הקדוש על הסולם ואז ה' הבטיח לו שהוא ישמור עליו עד שיחזור לארץ ישראל, אז למה הוא פחד? יעקב אבינו הצדיק למרות שזכר שהא הבטיח לו, פחד שאולי ה' הבטיח לו פעם כשהוא היה צדיק, אבל אולי מאז הוא עשה איזה מעשה לא טוב או שלא קיים כמה מצוות ולכן יכול להיות שה' לא ישמור עליו. אנחנו כמובן יודעים שיעקב היה צדיק וקיים את כל המצוות, אך יעקב מרוב צדקותו הוא עניו כזה שחושב כל הזמן שהוא לא עושה מספיק ממה שה' מצוה אותו ולכן לא מגיע לו וה' לא ישמור עליו.¹³

ברגע שיעקב הבין שעשיו הולך לקראת מלחמה הוא מיד התחיל להתכונן למלחמה.¹⁴ דבר ראשון יעקב החל להכין את בניו למלחמה הוא אימן אותם לקרב לימד אותם איך נלחמים,¹⁵ יעקב חילק לכל אחד חרבות וכלי מלחמה שיהיו מוכנים למלחמה אך הסתיר אתום מתחת הבגדים כיון שאולי עשיו לא ירצה להלחם בסוף. יעקב גם חילק את כל המשפחה והרכוש לשניים כדי שאם עשיו יבא להלחם עם קבוצה אחת, תשאר הקבוצה השניה ותוכל לעזור ולהלחם כנגד עשיו.¹⁶

ולאחר שיעקב היה מוכן למלחמה הוא פתח בתפילה יחד עם כל ילדיו, תפילה שעשיו לא ילחם עמם ואם ילחם שה' יסייע בידם בקרב.¹⁷ יעקב התחיל להתפלל ולהתחנן לפני הקב"ה ה' האלוקים של אבי אברהם והאלוקים של אבי יצחק, ה' אתה שאמרת לי שלוב לארצי ומולדתי ושם הבטחת שתטיב עמי. ובאמת אני יודע שאינני ראוי לכל הטובה שה' מרעיף עלי [באמת ילדים אנחנו יודעים שיעקב ראוי שה' יעזור לו הוא צדיק גדול מאוד אך כך היא מידתם של הצדיקים "רוב מעשיהן, הטובים בעיניהם קל ביותר... ומיעוט מעשיהם הרעים בעיניהם חמור ביותר"]¹⁸ ולכן יעקב אבינו הצדיק חושש שאיננו ראוי להנצל מעשיו] ה' אתה עשית לי כל כך הרבה חסדים הרי יצאתי מארץ ישראל לפני עשרים שנה רק עם מקל, בלא שום דבר ועכשיו ב"ה יש לי המון משפחה ורכוש עד שאפשר לחלק אותו לשני מחנות. ואינני ראוי לכל הטובה הזאת. אך אנא בבקשה הצילני נא מיד אחי מיד עשיו שאני מפחד שיבא ויהרוג את כל המשפחה שלי את הנשים ואת הילדים. ואתה הרי הבטחת שזרעי יהיה כחול הים ואם כולם ימותו איך תתקיים הבטחתך?¹⁹ ולאחר שגמרו כולם להתפלל התכוננו כולם ונשכבו לשינה. יעקב הצדיק עדיין לא הלך לישון הוא היה צריך עדיין להתכונן לפגישה עם עשיו. למדנו עד עכשיו שיעקב התכונן למלחמה והתכונן בתפילה ועכשיו יעקב מנסה עוד דרך להנצל מעשיו הרשע ע"י דורון - מתנה. יעקב חושב שכדאי לתת לעשיו כל מיני דברים וכך עשיו יראה שבאמת יעקב רוצה להתנהג "כמו אחים ולא להלחם ואז אולי גם עשיו יפסיק לשנא. ויעקב התחיל לאסוף מכל הבהמות שהיו לא מלא בהמות מכל מין ומין "עזים מאתיים ותיישים עשרים, רחלים מאתיים ואילים עשרים. גמלים מניקות ובניהם שלשים, פרות ארבעים ופרים עשרה, אתנות עשרים ועיירים עשרה". יעקב לוקח אתכל הכמולת הגדולה הזאת של הצאן והבקר ומחלק אותה להרבה עדרים קטנים יותר. ואוסף את עבדיו ומסביר להם את תפקידם, הוא אומר לעבד הראשון אתה תצא ראשון עם עדר של גמלים חמורים כבשים ואילים וכו' קצת מכל מין ומין ותלך אתו עד עשיו וכשעשיו יפגוש אותך וישאל אותך "למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך?" תענה ותאמר לו: "לעבדך ליעקב (=אני עבד של יעקב), מנחה היאשלוחה לאדוני לעשיו". - זה בשבילך האדום עשיו (באמת יעקב הוא האדון ועשיו הוא העבד אך יעקב רוצה להראות לעשיו שהוא איננו רואה להלחם אתו ולכן הוא אומר לו כאילו שהוא לא הבכור). "והנה גם הוא אחרינו" - הנה עוד מעט יעקב בעצמו יגיע ותפגוש את מי ששלח אותנו להביא לך את כל העדר הזה. ויעקב מצווה את שאר העבדים גם כן, לכל עבד הוא נותן עדר ומצווה אותם שילכו בזה אחר זה עם רווחים בין אחד לשני וילכו לכיון עשיו ויאמרו לו את אותם הדברים ויתנו לו את העדרים.²⁰ כמובן שיעקב היה מוכן גם למלחמה, אך הוא חשב שבמקרה

¹³ "אדם שהקב"ה הבטיחו היה ירא ומפחד? אלא שאמר יעקב אבינו אוי לי שמא יגרום החטא" תו"ש לב,מו

¹⁴ "התקין עצמו לשלשה דברים לתפילה, לדורון ולמלחמה" תנחומא ישן וישלח ו', תו"ש לב,נד

¹⁵ "זיין מבפנים והלבישן לבנים מבחוץ" תנ"י וישלח ו', תו"ש לב,נה

¹⁶ "אם יבא עשיו לחבל בצעירים... תוך כדי הדבר נקום ונעשה עמו קרב" תרגום יוב"ע לגב,

"כי בעוד שיעט אל השלל הראשון ימלט השני בכלי מלחמה" ספורנו לב,ט

"או לאחר שיכה המחנה הראשון יהא הוא ואנשיו עייפים ויגעו. ויהא המחנה הנשאר לפלטה שלא יהא יגע וילחם עמם ויהרגם" חזקוני לב,ט

¹⁷ "העמיד יעקב אבינו את בניו קשת וישב באמצעים ועמד בתפילה לפני הקב"ה" תו"ש לב,נג

¹⁸ מדרש הגדול תולדות ת"ד, תו"ש לב,סג

¹⁹ "אעפ"י שאין אתה מחויב לקיים לי הבטחתך שהרי קטנתי מכל החסדים... אעפ"י כן עשה למען כבוד שמך שתתקיים הבטחתך" רשב"ם לב,יג

²⁰ "ואלו הדברים שם בפי עבדיו כדי שימנע רוגזו של עשיו בדבור ההכנעה עם המנחה" ספורנו לב,כא

"מה שסיפר הכתוב מספר המנחה להודיע כי מנחה ראויה שלח לו וכן ראוי לעשות למי שצריך להשלים עם אויבו שיכבדהו במנחה הראויה. וכן מה שנתן עדר לבדו ורווח בין עדר לעדר כל זה להגדיל המנחה ולפארה בעיני הרואים כדי שיתרצה אחיו לו בכבדו אותו במנחה מפורה" רד"ק לב,טז

הזה עדיף אם יהיה אפשר להנצל מהמלחמה ע, מתנות פשוטות כאלה של כמה כבשים וחמורים, אך על העיקר הוא לא מוכן לוותר - יעקב ישאר תמיד הבכור והעם של החשובים, ובאמת עשיו הוא יהיה העבד שלו כמו ששם אמר כבר לרבקה ע"פ מה ששמע ברוח הקודש ורב יעבוד צעיר וכמו שאביו יצחק כבר העביר לו את הברכות החשובות. "הוא גביר לאחיד וישתחוו לך בני אמן"

לאחר שיעקב הכין את העבדים עם העדרים הוא העבירם לפניו עם רווח בין אחד לשני וראה שכולם מוכנים ומסודרים להעברת המתנות לעשיו בצורה מכובדת²¹ ואז שלחם שילכו לפגוש את עשיו. ורק אז יעקב הצטרף לכל המשפחה שהלכה לישון כבר מזמן והלך גם הוא לישון. אך יעקב לא לך לישון באהלים של המשפחה הוא נשאר לישון במחנה עם העבדים מקדימה²².

לבינתיים העבדים והעדרים מתקדמים לכיוון עשיו, עשיו הולך עם 400 איש עמו עם פנים כועסות ומתכוון למלחמה עם יעקב ופתאום הוא רואה מולו איש הולך באמצע הלילה עם עדר שיש בו גמלים וחמורים ועיזים וכבשים. עשיו שואל אותו עבד של מי אתה? ולכן אתה מוביל את העדר הזה? והאיש עונה לו לעבדך ליעקב - אני עבד של יעקב. מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו. - זה בשבילך. והנה גם הוא אחריו - עוד מעט תפגוש אותו. עשיו שמח לקבל את העדר הזה ופניו כבר קצת פחות כועסות, אך הוא ממשיך להתקדם ופתאום הוא רואה עדו עדר ושואל אותו וכו' וממשיך ללכת ושוב עוד עדר ועוד עדר,²³ ולאט לאט מעדר לעדר פניו של עשיו משתנות, הוא מתחיל להבין שכנראה שיעקב באמת לא רוצה להלחם אתו, וגם לבו של עשיו מתרכך ולאט לאט הוא שוכח את שנאתו הגדולה. לאחר שיעקב ישן קצת²⁴ הוא מיד לקח את נשיו ואת ילדיו והתחיל להעבירם במעבר יבוק.²⁵ יעקב עובר בהתחלה ראשון את המיים ובודק את הדרך ואח"כ מתחיל להעביר את כולם²⁶, יעקב מעביר אחד אחד בעדינות ובזהירות ואח"כ מעביר גם את כל הרכוש. ואחרי שהעביר הכל הוא נשאר עדיין לחפש אם נשאר דבר מה להעביר.²⁷

וכשיעקב נשאר לבדו, הוא פתאום ראה לפניו איש והאיש הזה החל להאבק עם יעקב - להלחם עמו. האיש הזה באמת לא היה איש זה היה מלאך שהיה נראה כאיש, כמו שהמלאכים שה' שלח לאברהם אבינו נראו כאנשים, כך גם המלאך הזה נראה כאיש רגיל. והמלאך הזה היה מלאך של עשיו, גם לאנשים רשעים יש מלאך, כמו שה' שומר על אנשים צדיקים וכמו שלמדנו שליו את יעקב מלאכים כך גם יש מלאכים שה' ברא שדואגים לרשעים וזה היה מלאך של עשיו הרשע והוא בא להלחם עם יעקב. והמלאך ויעקב נלחמים ויעקב מתגבר עליו ותופש אותו חזק. המאבק נמשך עד עלות השחר ואז המלאך כבר ראה שהוא לא מצליח להתגבר על יעקב ולכן הוא נתן לו מכה בירך, המכה הזאת היתה מאוד חזקה והיא גרמה שהגיד שעל הירך "נשה ממקומו ועלה"²⁸ - קפץ, זו מהמקום וזה גרם שיעקב נהיה צולע. הגוף שלנו בנוי מעצמות קשות, בכל חלק בגוף יש עצם, זה הדבר הקשה שאנחנו מרגישים בכל מקום מתחת העור. ומסביב לעור יש בשר ובתוך הבשר הזה יש גם גידים, הגידים הם כמו חוטים דקים שבתוך הבשר והם גורמים שהעצמות יוכלו לזוז מצד לצד, כמו שאפשר למשוך בחוטים ולהזיז בובה כך גם החוטים האלו, הגידים, שבתוך הגוף הם גורמים שהגוף יזוז מצד לצד כשהוא רוצה. והמלאך היכה את יעקב וגרם "שסר הבשר מעל העצם וכאב בשרו, בעבור זה נהיה צולע"²⁹.

כשהגיע השחר המלאך ביקש מיעקב שיתן לו ללכת ויעקב שתפס אותו אמר לו שהוא לא ישלח אותו עד שיברך אותו מקודם. המלאך שאל את יעקב מה שמו ויעקב ענה ששמו יעקב. והמלאך אמר לו שמעכשיו יתווסף ליעקב שם נוסף ישראל שהוא כמו שר אפילו על המלאכים, שהוא ניצח את המלאך יעקב שאל את המלאך מה שמו והמלאך לא ענה לו, אך בירך את יעקב. אתם מבינים, אפילו המלאך של עשיו הבין שבאמת יעקב הוא החשוב ואותו צריך לברך! ויעקב קרא למקום הזה

²¹ "ותעבור המנחה על פניו - לראות שתהיה על סדר ראוי לתכלית המכוון מאתו" ספרונו לב, כב

²² "שלא בא באהלו בלילה ההוא אבל לן במחנה עם עבדיו ועם הרועים בצאן ערוך כאיש למלחמה, פן יבא אחיו בלילה ויכה בו" רמב"ן לב, כב

"לא ישן באהלו במיטה כדרך האדון, אלא ישן עם עבדיו במחנה על הארץ" העמ"ד לב, כב

²³ "אתי למיחסל והאמר קביל, אתי למיחסל והוא אמר קביל" ב"ר עו, ח, תו"ש לב, צד
"(בא) לסיים שסבור (עשיו) שכבר כלה המנחה, ועד מעט ועוד עדר בא, והאומר - מוליך העדר, אמר לעשיו קבל עוד" מתנות כהונה עו, ח

²⁴ "קם יעקב בעוד לילה אחר שישן מעט להעביר מחנהו בלילה" רד"ק לב, כג

²⁵ "יבוק הוא נחל שוטף ואינם הולכים בו אלא במעברות (סירות קטנות)" תו"ש לב, קח

²⁶ "ויקחם ויעבירם את הנחל כאדם שלוקח מכאן ונותן לכאן כך העבירם בנחת" לקח טוב, תו"ש לב ס"ק קט

²⁷ "אחר שעבר הוא ונסה את המיים שב אל שפת הנחל ולקחם והעבירם, מי שראוי שישאם על כתפו היה נושא מי שהיו ראויים שיוליכם בידו היה מוליך ומעביר זה אחר זה עד שעברו כולם... ואחר שהעביר האנשים והנשים העביר את אשר לו והוא המטלטלין, ועברו הבהמות והעבדים. ואחר שהעביר הכל נשאר הוא עדיין לפקוד ולחפש אם נשאר דבר משלו" רד"ק לב, כד

²⁸ חולין צא.

²⁹ רד"ק לב, כו

פניאל שראה את המלאך של ה', השר של עשיו ונאבק עמו וניצח אותו במאבק הארוך שהיה לו כל הלילה. השמש זרחה ויעקב המשיך הלאה ועבר את פנואל וה' ריפא מיד את הגיד שקיבל את המכה ³⁰ ויעקב עבר את מעבר יבוק והתחבר לכל המשפחה שלו שעברה כבר באמצע הלילה.

אתם יודעים ילדים שכתוב בתורה שיש מצוה שעד היום אנו מקיימים אותה עדי לזכור את מה שקרה עם המלאך ויעקב וגיד הנשה, שעד היום בכל פעם ששוחטים בהמה אסור לאכול את הגיד שבתוך הירך - גיד הנשה. ולכן תמיד בכל פעם ששוחטים בהמה, אחרי שהשוחט שוחט מגיע המנקר - איש מיוחד שהוא מומחה ויודע בדיוק איך להוציא את גיד הנשה מתוך הירך של הבהמה ורק אחרי שהמנקר ניקר את הבשר אפשר להתחיל לבשר את הבשר ולאכלו. ³¹ פגישת יעקב ועשיו (לג, א-יז)

יעקב נושא את עיניו לכיוון קדימה והנה הוא רואה מרחוק קבוצה גדולה של אנשים מתקרבים, יעקב כבר ידע מהמלאכים ששלח, שעשיו הולך לקראתו עם 400 איש והבין שכנראה זאת הקבוצה שמתקרבת. יעקב מיד חילק את המשפחה לקבוצות בלהה וזילפה ראשונות עם ילדיהן אח"כ לאה וילדיה ואח"כ רחל ובנה יוסף. ויעקב נעמד לפני כולם, ³² יעקב נעמד באומץ ראשון כדי לשמור על בניו ולא לוותר במקרה שעשיו יחליט לעשות מלחמה, והם כולם כבר מוכנים עם כלי מלחמה מתחת בגדיהם למקרה הצורך, יעקב צייד אותם גם בחיצים וקשתות כדי שיהיו מוכנים ³³.

ברגע שעשיו התקרב יעקב מיד השתחוה לפניו שבע פעמים, השתחוואה של כבוד להראות לו שהוא מכבד אותו, וכשראה עשיו את כל ההשתחויות הללו שהיו בנוסף לכל העדרים מהלילה, רץ לקראת יעקב ו"נתגלגלו רחמיו" וישקוהו שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו ³⁴ ושניהם התחבקו ונפלו זה על צאורי זה ובכו כמו שני אחים שנפגשים אחרי הרבה זמן שלא התראו. עשיו ראה את כל הילדים והנשים שליד יעקב והוא שאל אותו "מי אלה לך? - הילדים האלה בניך הם, או בני ביתך הם, או עבדיך הם?" ³⁵ ויעקב עונה לו אלו הם ילדים שלי שה' זיכה אותי בהם. ואז נגשו בלהה וזילפה וילדיהם והשתחו לעשיו ואח"כ לאה וילדיה, ורחל ויוסף בסוף. אח"כ עשיו שאל את יעקב על כל העדרים שפגש בשביל מי יעקב שלח אותם שאע"פ ש"הבין שכל המחנה יש להם שייכות ליעקב, באשר שאל את הראשון הושיבו לעבד ליעקב וכו', ... אבל לא האמין בעצמו שיהא כל המחנה מתנה לו..." שאולי לא התכוון לתת הכל, ולכן שאל את יעקב במפורש למי היו צריכים להנתן כל העדרים? ויעקב ענה שעשה את הכל כדי שינתן לעשיו כדי למצא חן בעיני אדוני. עשיו הרשע אמר ליעקב שהוא לא צריך. את העדרים שהביא לו מכיון שיש לו רב-הרבה יש כבר המון והוא לא צריך את התוספת של יעקב. [עשיו אומר ליעקב "יש לי רב! אחי, יהי לך אשר לך" - אני לא צריך ממה שקיבלתי כל מה ששלך תשאיר אצלך: הכבשים, העיזים, הגמלים, הארץ שאבא יצחק הבטיח לך, הבכורה שלך. כל מה שקיבלת הכל שלך. שמעתם ילדים מה עשיו הרשע אמר? "כאן הודה לו על הברכות" ³⁶ בסוף אפי' עשיו הרשע הודה שיעקב הוא החשוב]

אתם זוכרים ילדים איך יעקב אמר לשליחים לומר לעשיו שיש לו שור וחמור - כך אורמ מי שהא צדיק, הוא לא מתגאה אלא אומר שיש לו קצת. ואילו עשיו הרשע מתגאה ואומר אני יש לי המון - יש לי רב! אני עשיר גדול מאוד אני לא צריך מהדברים שלך. כזה רשע עשיו. ³⁷

למרות שעשיו אומר שהוא לא צריך יעקב מנסה לשכנע אותו שיקח ואומר לעשיו שב"ה ה' דאג לו לכל מחסורו [וכי יש לי כל" - יעקב שמח בחלקו, יש לי כל צרכי. הוא לא מתגאה כמו עשיו ואומר שיש לו המון יותר ויותר מכדי צרכי. ³⁸] ויעקב הפציר בעשיו שיקח, ובסוף באמת עשיו הרשע לקח. ³⁹ יעקב יודע שלמרות שעשיו הרשע חיבק אותו ונישק אותו יכול להיות עדיין שהרשע הזה יחזור בו ועוד ילחם אתו אחרי כמה זמן, ולכן יעקב מפציר בו שיקח ממנו דברים ואז הוא מקוה שאחרי

³⁰ "ויזרח לו השמש - לו לרפואתו" ב"ר עה, תו"ש לב, קנב

³¹ "ושלח האל זה המלאך ליעקב לחזק לבו שלא ירא מעשיו כי לא יוכל לו, לפיכך נאבק עמו. רמז לו כי כמו שהוא נאבק עמו ולא יכול להפילו כן עשיו לא יוכל להרע לו... ונאבק עמו עד עלות השחר רמז לו שיהיה לו רוח והצללה שהוא כאורה אחר החשכה" רד"ק לב, כה

³² "אמר: אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בין תחילה" רש"י לג, ג

³³ תו"ש לג, ד

³⁴ רש"י לג, ד

³⁵ חזקוני לג, ה

³⁶ ב"ר עה, יא

³⁷ "ויהי לי שור וחמור... שהצדיקים ממעטין את עצמן והרשעים מרוממין את עצמן שכן עשיו אומר יש לי רב" תנחומא וישלח ג', תו"ש לב, לו

³⁸ רש"י לג, יא

³⁹ "ויפצור בו - כדי שיקבל כי השוחד יעור. ויקח - וההיפך באלישע "ויפצור בו לקחת - וימאן" ספורנו לג, יא

שיהנה ממנו יש יותר ביטון שהוא לא ילחם בו בהמשך. ובאמת עשיו לוקח בסוף, ומתברר שבאמת עשיו הרשע כל הזמן רצה לקחת ורק עשה את עצמו כאילו אינו רוצה⁴⁰.⁴¹

עשיו הציע ליעקב שמעתה ואילך הם ילכו במקביל זה לצד זה אך יעקב הצדיק לא רוצה בכלל להיות קרוב לרשעים⁴² ולכן יעקב מתחמק מעשיו ואומר לו שהוא מעדיף ללכת לבד בגלל שהילדים רכים, והצאן של יעקב מכביד שצריך ללכת אתם לאט ואם לא ילכו אתם לאט בנחת הם יכולים למות בדרך. ולכן אני מעדיף ללכת בקצבה המתאים לי לבד ובאמת עשיו משתכנע להפרד מיעקב והוא רק מראה ליעקב את חלק מהאנשים שהולכים עמו כדי שיכירם ועשיו חוזר בחזרה לשעיר ויעקב הולך למקום שנקרא סוכות ושם הוא בונה סוכות לצאן ובית לעצמו⁴³ ושהה שם י"ח חודש⁴⁴. ומאז על שם הסוכות שבנה נקרא כך שם המקום - סוכות.

יעקב מגיע סוף סוף לא"י והוא הולך לאיזור שכס והתורה אומרת לנו שיעקב הגיע שלם. מה הכוונה שלם? "שלם בגופו - לפי שכתוב והוא צולע על ירכו, ברם הכא שלם בגופו (שנתרפא), שלם בבניו - שכתוב בו אם יבא עשיו אל המחנה האחת והכהו... ברם הכא שלם בבניו. שלם בממונו (למרות מה שנתן דורון לעשיו) ...שלם בתלמודו"⁴⁵. התורה מספרת לנו שנתקיים מה שה' הבטיח ליעקב אבינו כשיצא מבאר שבע שישמור עליו בכל הדרך ובאמת יעקב הגיע שלם לגמרי בלא שום חסרון. אותה צידקות ואותה שלמות.⁴⁶

יעקב מגיע אל העיר שכס אך הוא לא רוצה לגור בתוכה שלא ללמוד מדרכיהם הרעים⁴⁷. יעקב מקום שם אהלים מחוץ בעיר להם נעזרים בכל מיני דברים שבעיר. הילדים של יעקב נכנסים לכשם קונים מים מהבארות ומיד מזדרזים לצאת שח"ו לא ילודו מאנשי שכס. הם נכנסים גם לקנות חיטה וכל מיני דברים שצריך ותמיד נמצאים שם רק את מעט הזמן שצריך ומיד יוצאים.

למרות שיעקב לא ממש גר בעיר ונכנס אליה רק לפעמים וגם אז הוא קונה שם דברים בכסף מלא, בכל אופן יעקב הצדיק מכיר טובה לאנשי העיר, הוא מרגיש שהוא חייב להם לעשות להם דברים טובים בחזרה שהרי הוא נהנה מהממים, מהחיתים ומעוד דברים שיש בעיר שהם מסכימים למכור להם ולכן יעקב מחפש במה אפשר להועיל לאנשי העיר שישמח אותם והוא מוצא שלשה דברים⁴⁸. יעקב הצדיק מגיע לעיר שכס והוא רואה שבעיר שכס אין בית מרחץ, ואיך מתרחצים שם יש להם בור גדול שהם חפרו באדמה והוא מתמלא ממי הגשמים ובבור הזה כולם מתרחצים. המיים נשארים שם מהחורף במשך כל השנה וכולם נכנסים לשם להתרחץ. ראיתם פעם את המיים אחרי שילד אחד מתרחץ בגיגית שבאמבטיה? המיים מלוכלכים מאוד. ובעיר שכס היה בור אחד שבו התרחצו כולם אחרי השני ולא רק פעם אחת אלא במשך כל השנה. המיים כמובן התלכלכו מאוד מהאנשים שהתרחצו בתוכם. אך לא רק מזה, ראיתם פעם מיים שנמצאים בתוך בור הרבה זמן? המיים מתמלאים בירוקת ובכל מיני לכלוכים ובתוך כל זה אנשי שכס היו מתקלחים. ילד היה מגיע להתרחץ, הוא בכלל לא רוצה להכנס, המיים קפואים בתוך בור באדמה והם גם מאוד מלוכלכים, אך אין ברירה חייבים להכנס... ובסוף כשיוצאים יש על הגוף כל מיני לכלוכים שנשארו מהבור ממש מגעיל! יעקב הצדיק רצה להיטיב עם אנשי שכס והוא החליט לבנות להם בית מרחץ. הוא בנה בית מיחוד שבו יתרחצו, בבית הזה היו עוברים מיים נקיים ממעייין, ובתוך הבית יעקב עשה חדר מיוחד שהוא עשוי למדורה, שם היו הרבה קרשים וכל פעם שהיו רוצים להתרחץ היו שורפים את העצים שבחדר וכל בית המרחץ היה מתחמם מהחום שהיה בחדר הזה וגם המיים היו חמים ונעימים.

יעקב תיקן לאנשי שכס גם שווקים - רחובות. בעיר שכס כשיעקב הגיע אליה לא היה שום רחובות, אנשים היו הולכים בדרך ופתאום נתקעים באבן ומקבלים ממנה מכה, או נופלים בתוך בור קטן. לפעמים היו גם נשרטים מכל מיני קוצים

⁴⁰ "מיתחמי חזר, וידיה פשוטה - נראה כשהוא חוזר ואינו רוצה לקבל, וידו פשוטה ומוכנת לקבל" ב"ר עז. תו"ש לג, לה

⁴¹ "ואם תסתכל בכתובים תמצא כי יעקב מאריך בדברים עמו והוא מקצר בהם, והנה זה יורה על גאוותו וגאונו (של עשיו שמדבר כשרים וחשובים). מלבד שתמצא ביעקב שהזכיר השם יתברך בכל דבריו... ולא תמצא בעשיו שיזכיר את השם יתברך כלל" רבנו בחיי לג, ט

⁴² "והכוונה ביעקב כי לא היה חפץ בהם ובחבורתם כלל וכל שכן שהיה בדעתו ללכת בדרך אחרת" רמב"ן לג, טו

⁴³ "מלמד שימות הגשמים היו" רד"ק לג, יז

⁴⁴ ב"ר עז, תו"ש לג, נד

⁴⁵ ב"ר עט, ה

⁴⁶ "ועד היותו בארץ כנען לא שקט לבו (של יעקב) כי אז (כשהגיע לארץ) ידע... שזכות הארץ תצילהו. ולכן אמר עתה שבא שלם אל ארץ מגורי אביו כי הצילו אלוקים בדרך מכף כל אויביו" רמב"ן לג, יח

⁴⁷ "ויחן את פני העיר - לא נכנס לדור בעיר אלא חנה בחוץ לעיר ונקרא פני העיר, והוא כמידתו של יעקב להיות בדד ולא מעורב עם אומות העולם" (העמ"ד לג, יח)

⁴⁸ "אמר רב מטבע תיקן להם, ושמאל אמר שווקים תיקן להם, ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם" שבת לג, תו"ש לג, ס

שצמחו באמצע הדרך. בחורף במיוחד זה היה לא נעים לאנשי שכם הם היו יוצאים לרחוב ומתמלאים בבוץ, הרבה פעמים מרוב בוץ אפילו הנעליים שלהם היו נשארות בתוך הבוץ ולא היו יוצאות ולפעמים אפילו עגלות עם סוסים היו נתקעות בבוץ. ויעקב אבינו הצדיק רצה לשמח את אנשי שכם אפילו שהיו רשעים ואפילו ששילם על כל דבר שקנה מהם אבל סוף סוף הוא נהנה מהם ולכן החליט לעשות שבילים, הוא סידר דרך מסודרת מרוצפת באבנים בלי בוץ ובלי קוצים ובורות. עכשיו אנשי שכם הולכים ברחוב ונהנים כל כך ושמחים בזכות יעקב הצדיק שאפילו שהוא בקושי מכיר אותם הוא עושה להם דברים טובים.

יעקב גם תיקן לאנשי שכם - מטבע. אתם יודעים ילדים איך פעם אנשי שכם היו קונים אחד מהשני דברים? אדם היה מגיע לשוק כדי לקנות למשל שולחן, הוא היה נכנס לחנות ובוחר לעצמו שולחן ואז הוא צריך כמובן לשלם. אך מה הוא ישלם? לאנשי שכם לא היה מטבעות, אז איך משלמים? כל אחד היה משלם במה שהיה לו בשדה אחד ברימונים, אחד בחיטים, אחד בקישואים ואחד בדלעת. המוכר שאל את אותו אדם שרצה שולחן במה הוא יכול לשלם? והוא ענה שיש לו בשדה הרבה דלעת והוא יכול להביא אותם לחנות. המוכר אמר לו שהוא מסכים ושיביא 30 דלועים ויקבל את שולחן. הקונה מיד הלך לשדה הרים - דלעת אחת כבידה על הכתף וחזר לחנות, הוא הגיע לחנות כולו מזיע ואמר למוכר הנה זאת הראשונה וכך הלך וחזר הלך וחזר עד שהביא את כל הדלועים כשכולו כבר עייף מאוד מאוד ובקושי יכול לזוז. עכשיו אמר לו המוכר: אתה יכול לקחת את השולחן. ובשארית כוחותיו הרים את השולחן ולקח אותו לביתו. וכך היה בכל דבר שמישהו קנה, לחם או ביצים וחלב על כל דבר היה צריך לסחוב ולשלם כנגדו כמה שצריך 20,50 או אלף מלפפונים וכדו'. יעקב ראה את אנשי שכם המסכנים והוא תיקן להם מטבע. הוא עשה להם מטבעות, ועכשיו במקום שכל אחד יסחוב דלעת או עגבניה וכדו' הוא פשוט לוקח מטבע אחד או שניים כמה שצריך.

יעקב אבינו הצדיק שמח כ"כ ע"ז שסוף סוף זכה לגור בארץ וחשוב לו מאוד שיזכה לקנות חלק מארץ ישראל שממש יהיה שלו, הוא כ"כ אוהב את הארץ הקדושה שאפילו שה' הבטיח לו בסוף הילדים שלו יקבלו את כל הארץ בכל אופן הוא כבר עכשיו רוצה חלק בארץ ולכן הוא הולך לבנים של המלך של שם שכם שקראו לו חמור (-איש שזה שמו) והולך לבני חמור וקונה מהם במאה קשיטה - סוג של כסף את השדה שבה נמצא האהל שלו⁴⁹

ועכשיו כשיעקב נמצא סוף סוף בא"י יעקב יכול לבנות מזבח ולהודת לה', בחו"ל זה מקום טמא שלא שייך לקרבנות ולתפילה לה', ופה בשכם לאחר שקנה את חלקת השדה הוא בונה שם מזבח וקובע שה' יתברך שהציל אותו בדרך בכל מה שקרה לו הוא יהיה האלוקים שלו לעולם⁵⁰. מעשה דינה (פרק לד)

דינה הצדיקה בתו של יעקב גם היא נזהרת מאוד שלא להתערב עם הגויים בשכם אך מידי פעם היא יוצאת מהאיזור של האוהל של יעקב ונכנסת לשכם ומיד חוזרת. באחת הפעמים שדינה נכנסה לשכם קרה משהו עצוב מאוד.⁵¹ באותו זמן שדינה נכנסה לשכם ראה אותה שכם בן חמור, הבן של המלך של העיר שכם. ושכם הרשע הזה ברגע שראה אותה לקחה⁵², הוא חטף אותה לביתו בכח ושם החליט שהוא מתחתן אתה. ודינה המסכנה כמובן שמאוד לא רצתה להתחתן עם גוי רשע כזה אך לא היתה לה ברירה הוא לקח אותה בכח ואף אחד מהאנשים הרשעים של שכם לא התנגד למה שעשה שכם הרשע.⁵³ האנשים של שכם כאלו רשעים. אתם יודעים ילדים שכתוב בתורה שגם בעיר שכולה גויים הגויים חייבים להקים בית משפט שהוא יתפוש ויעניש כל מי שעושה דבר שהוא לא טוב. ובעיר שכם הרשעה לא רק שאף אחד מהאנשים שראו את שכם לוקח את דינה לא צעק שזה לא בסדר ושיעזוב אותה מיד, אלא אפילו אח"כ כשכבר היא היתה תפוסה בתוך הארמון של שכם לא באו השופטים של העיר ואמרו לו שיוציא אותה מיד, וגם היו צריכים להעניש אותו. אך הם לא עשו שום דבר, עיר כזאת רשעה, נורא ואיום! בבית של המלך שהוא צריך ללמד את כולם איך להתנהג, במקום שילמד איך לעשות מעשים

⁴⁹ "אמר ר' יודן בר' סימון זה אחד משלשה מקומות שאין אומות העולם יכולים להונות את ישראל לומר גזולים הם בידכם" בראשית רבה עט. תו"ש לג,סד
⁵⁰ "ויקח את חלקת השדה... ויצב שם מזבח - כאמרו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר (ולכן חיכה להגיע לארץ קודם). ויקרא לו א-ל אלוהי ישראל - קרא לו בתפילתו את הא-ל יתברך לאלוקים" ספורנו לג, יט-כ)

⁵¹ "ותצא דינה - מודיע כי דינה לא אשמה בזה, שלא תאמר שפרצה גדר הצניעות, כי היתה בת של לאה שהיתה צנועה באהלה... כי לא היתה היציאה ללכת אחרי הבחורים רק לראות בבנות הארץ ובתהלוכותיהן" מלבי"ם לד,א

⁵² "ביד חזקה ואין מציל מידו כי היה נשיא הארץ" מלבי"ם לד,ב

⁵³ "ויגיד הכתוב כי היתה אנוסה ולא נתרצתה לנשיא הארץ. לספר בשבחה" רמב"ן לד,ב.
"שהיתה צווחת וי"ו" מדרה"ג, תו"ש לד,יא

טובים נמצאת שמה דינה תפוסה ושכם רוצה להתחתן אתה בכח.⁵⁴ שכם הרשע החליט שהוא רוצה שדינה תשאר אצלו לתמיד, שיתחתן אתה לעולם. הוא התחיל גם לנסות לשכנע את דינה שכדאי לה להתחתן אתו.⁵⁵ ומה אתם אומרים ילדים דינה תרצה? בטוח שלא, דינה הצדיקה תעדיף להיות באהל פשוט עם המשפחה הצדיקה שלה מאשר בארמון מפואר ומלא כסף וזהב עם איש רשע, ועוד יותר נורא שהוא גם גוי. שכם הלך גם לאבא שלו חמור ואמר לו שהוא רוצה להתחתן עם דינה. לבינתיים יעקב אבינו שמע את השמועה הנוראה הזאת שדינה בתו הצדיקה נטמאה. שלקח אותה איש טמא רשע, שכם שהוא גוי, ותפש אותה והתחתן איתה. יעקב מאוד מאוד הצטער לשמוע הרי זה דבר נורא ואיום שבת ישראל צדיקה וקדושה התחתן אתה גוי. ליהודים מותר להתחתן רק עם יהודים. ואם גוי רשע לוקח אשה יהודיה זה נקרא שהוא טימא אותה. יעקב מאוד עצוב אך לבינתיים הוא שותק הוא מחכה שהבנים שלו יחזרו מהשדה ואז יספר להם ויטיעץ אתם מה לעשות.

שכם וחמור החליטו ללכת לאהל של יעקב ולדבר אתו שם ששכם רוצה להתחתן עם דינה, ובאותו זמן בדיוק בני יעקב חוזרים מן השדה ושומעים את השמועה הנוראה וכולם מתעצבים מאוד וכועסים מאוד ואומרים זה לזה שזה ממש מעשה נבלה - מעשה חמור מאוד מה שעשו לדינה, מעשה כזה לחטוף אשה ולהתחתן עמה בכח זה מעשה ש"לא יעשה - אפילו באומות העולם"⁵⁶ ופה הגוי הזה התחתן עם יהודיה בכח שזה עוד יותר נורא ואיום. הבנים של יעקב מגיעים לאהל של אביהם ומה הם רואים שם את שכם ואת חמור מדברים עם יעקב אבינו. מה הרשעים האלו אומרים לו? אתם יודעים ילדים מה שכם וחמור היו צריכים באמת לעשות. דבר ראשון הם היו צריכים מיד להחזיר את דינה לאהל של יעקב. אח"כ הם היו צריכים לבא ולבקש סליחה ולהתנצל על המעשה הנורא ששכם עשה. ואח"כ הם היו יכולים אולי לבא ולבקש סליחה ולהתנצל על המעשה הנורא ששכם עשה. ואח"כ הם היו יכולים אולי לבא ולבקש ולשאול אם אפשר שהם יתחתנו עם דינה. אבל הרשעים האלו באו לאהל של יעקב. הם החזירו את דינה? לא. לפחות ביקשו סליחה? לא. הם נכנסו לאהל ומיד חמור התחיל לדבר ולספר ששכם רוצה להתחתן עם דינה והוא מבקש מיעקב שיסכים. ואומר ליעקב שכדאי לו שככה נוכל כולנו האנשים של שכם יוכלו להתחתן עם המשפחה של יעקב, והמשפחה של יעקב עם שכם. וגם יוכלו לקנות כל מיני דברים אחד מהשני ולגור בארץ באופן קבוע.⁵⁷ ושכם הרשע "החציף פניו ודיבר הוא בעצמו"⁵⁸ ואמר ליעקב ולבניו שהוא מוכן לתת להם המון כסף, העיקר שיסכימו שהוא יתחן עם דינה. שכם הרשע חשב שהבנים של יעקב בטח יסכימו שהוא יתחתן עמה כי הם בטח ירצו שיהיה להם הרבה כסף אך מה אתם אומרים ילדים הם יסכימו? כמובן שלא, לא חשוב להם בכלל הכסף העיקר לקיים את מה שכתבו בתורה, ובתורה כתוב שליהודיה אסור להתחתן עם גוי ושום כסף שבעולם לא שווה אם לא מקיימים מצווה אחת.

חמור ושכם עומדים ומחכים לתשובת בני יעקב, ובני יעקב חושבים מה לענות, ומחליטים לעשות "תכסיס מלחמתי" בני יעקב הרי הם קצת מאוד אנשים והעיר שכם הרי גדולה מאוד יש בה מלא אנשים. בני יעקב חשבו איך הם יוכלו לנצח אותם, את כל העיר הרשעה הזאת ולהוציא את דינה מביתו של המלך הרי הם מאוד חזקים ולכן חשבו לעשות תכסיס שע"י התכסיס הם יצליחו לנצח אותם ולהוציא את דינה. ולכן הם החליטו לענות תשובה חכמה.⁵⁹ ומהי התשובה החכמה? הם אמרו לשכם וחמור שאי אפשר שדינה תתחתן אתם בגלל שהם לא עשו ברית מילה, ומי שאינו נימול זה אדם מבוזה אצל היהודים⁶⁰ ולכן אם אתם רוצים שנסכים לתת את דינה אתם חייבים לעשות ברית מילה, שכל הבנים שבעיר יחתכו את הברש במקום שצריך לחתוך, ואז נוכל לתת לכם את בנותינו וניקח לנו את בנותיכם ונהיה כעם אחד. ואם לא תשמעו לנו ניקח את דינה ונלך ולא יהיה לנו שום קשר אתכם.

⁵⁴ "וכיצד הן מצויות על הדינים. חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון... ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנהו" רמב"ם מלכים ט, יד

"כי רבים ראו כאשר לקחה שכם בחזקה ולא מנעו בידו" רד"ק לד, כז

⁵⁵ "אמר לה אביך בשביל שדה אחת ראי כמה בזבו וכמה ממון הכריע, אני שיש לי ליתן לך כמה נטעים וכמה שדות בית זרע" ב"ר פ, תו"ש לד, יד "ראי כמה לי עיירות כמה לי מדינות וכמה לי כפרים" תו"ש ס"ק לד, יד

⁵⁶ ב"ר פ. תו"ש לד, כב

⁵⁷ "קחו לכם אחוזה בה עד שתהיו כגדולי העיר" רד"ק לד, י

⁵⁸ לק"ט, תו"ש לד, כח

⁵⁹ "חכמה... הכתבו אומר שלא היתה רמיה שהרי טימא את דינה אחותם" רש"י לד, יג "רוח הקודש אומרת כך בדין הם עושים בעבור אשר טמא..." תו"ש לד, ס"ק לא

⁶⁰ "שמץ פסול הוא אצלנו" רש"י לד, יד

גוי שעושה ברית מילה זה עוזר משהו? לא, זה כלום כדי להיות יהודי צריך להתגייר אז למה בני יעקב אמרו להם לעשות ברית מילה? זה מה שאמרנו שהם ענו תשובה חכמה, באמת הם לא רצו להתחתן אתם, הם רק רצו שכל אנשי שכם ימלו ואז הם יהיו חלשים "ואם אולי ישמעו ויהיו כולם נימולים יבאו כולם ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו את בתם מבית שכם וזאת עצת כל האחים וברשות אביהם"⁶¹. אתם מבינים, זה התכסיס המלחמתי, באמת בני יעקב היו מעדיפים ישר להכנס ולהציל את דינה המסכנה. אבל דינה נמצאת בתוך הארמון ויש מסביב לארמון הרבה שומרים רשעים, חיילים של הצבא של שכם, אז איך הם יצליחו להוציא אותה? לכן הם אמרו להם לעשות ברי"מ וכך הם יצליחו. אך כמובן הם לא גילו את זה לשכם וחמור, הם רק אמרו להם לעשות ברית מילה.

שכם וחמור שמחו לשמוע שבני יעקב מסכימים להתחתן אתם ומיד הזדרזו לחזור לעיר שכם. ומיד שכם בן חמור עשה לעצמו ברית מילה כדי שיוכל להתחתן עם דינה. ואח"כ הזדרזו והגיע יחד עם אביו חמור ונעמדו בשער העיר.⁶² והם שלחו כרוז שיקרא לכל אנשי העיר להגיע למקום האסיפה בשער העיר. כולם הגיעו לשם ושכם וחמור התחילו לדבר עמם ולהסביר להם שבני יעקב רוצים לעשות שלום עמנו ולקנות ממנו דברים ולמכור לנו ולהתחתן עמנו ורק תנאי אחד הם רוצים והוא שכולנו נעשה ברית מילה, וכך לאחר שנעשה נוכל להרויח מהם את כל הבהמות שלהם - והכבשים שלהם ונהיה עוד יותר עשירים. אנשי העיר שמעו מיד להצעת חמור ושכם בנו, במיוחד ששכם היה הבן הכי מכובד מכל הבנים וכולם נימולו מיד באותו יום.

אתם זוכרים ילדים שמי שעושה ברית מילה זה מאוד כואב, במיוחד אם הוא כבר גדול שאז לקוח לפצע יותר זמן להתרפא. כמו אצל אברהם אבינו שאחרי ברית המילה מאוד כואב לו ובמיוחד ביום השלישי שאז זה הכי כאב וה' בא לבקר אותו ולשמוח אותו בזה שה' דיבר עמו. כך גם פה כשכל אנשי שכם מלו ביום הראשון זה קצת כאב להם, וביום השני יותר, וביום השלישי זה הכי כאב. ואז ביום השלישי כשכל אנשי שכם שכבו במיטותיהם מרב כאב. ואפילו השומרים והחיילים הלכו לנוח שכולם בטחו בעצמם ולא פחדו כבר מבני יעקב⁶³. בזמן הזה שכולם כאבו הגיעו שמעון ולוי האחים של דינה לעיר שכם, ונכנסו אליה והתחילו לעבור מבית לבית ולהרוג את כל האנשים, האנשים היו מאוד חלשים מהכאבים של הברית ואף אחד לא יכל להתנגד וכך הם המשיכו להרוג ולהעניש את כל אנשי שכם הרשעים עד שהגיעו לארמון וגם שם הרגו בהתחלה את השומרים ואח"כ הרגו גם את שכם ואת חמור הרשעים⁶⁴. ואחרי שהרגו את כולם מצאו את דינה בארמון ויצאו יחד אתה אל מחוץ לארמון והביאוה לאהלו של יעקב.

לאחר מכן הגיעו גם שאר בני יעקב אל העיר שכם ובזזו את העיר - לקחו כל מה שהיה בעיר בגדים ותכשיטים⁶⁵, צאן ובקר, את כל מה שבבתים ומה שבשדות את הכלה כל לקחו לעצמם.⁶⁶

יעקב קרא לשמעון וללוי ואמר להם שזה לא בסדר שהם עשו מעשה כזה בלי להתייעץ קודם עם אבא [יעקב איננו רואה בעיה מוסרית בהריגת אנשי שכם. מצד האמת צודקים שמעון ולוי. הוא מקפיד עליהם רק משום שהם מסכנים במעשיהם באופן חמור מאוד את בית ישראל כולו "ונאספו עלי והכוני ונשמצתי אני וביתי" אין לעשות מעשה מבלי לשקול את כל ההשלכות הטמונות בו. נכון הוא שבסופו של דבר הייתה סייעתא דשמיא ולא קרה דבר... אבל אין סומכין מלכתחילה על הנס"⁶⁷. יעקב חשב שאחרי שכולם יהיו נימולים בני יעקב יכנסו לארמון ויוציאו את דינה, אך שמעון ולוי לא שאלו אותו "ורצו להנקם מהם והרגו כל אנשי העיר"^{68,69}. יעקב מתוך חששו הגדול שאולי עכשיו יבאו וילחמו בהם כל החברים של העיר שכם הכנעניים והפריזיים שגרים סמוך לשכם, חשב שעדיף שלא להרוג את אנשי העיר וגער בשמעון ולוי על כך שקלקלו את הקשרים עם יושבי הארץ⁷⁰ ועוד מעט ח"ו יבואו כל הגויים ויאספו עלינו ויכו אותנו וח"ו לא יהיה יותר אף אחד מעם ישראל.] אך שמעון ולוי ענו לאביהם שהם פשוט הרגישו שהם לא יכולים לשתוק. [רשעים כאלו עשו כזה מעשה לא נעים

⁶¹ רמב"ן לד, יג

⁶² "כי שם יאספו זקני העיר וגדוליה לכל דבר" רד"ק לד, כ

⁶³ "שהיו יושבים בטח ולא נזהרו מהם" רשב"ם לד, כ"ה

⁶⁴ "ואת חמור ואת שכם בנו הרגו - לפי שגזלו את דינה, ובן נח שגזל יהרג בסייף, ויהרגו כל זכר - לפי שלא דנו את שכם, והדינין הן משבע מצוות בני נח"

תו"ש לד, נט

⁶⁵ "כסף, זהב ומרגליות ומטלטלים" רד"ק לד, כט

⁶⁶ "ואפילו מטמוניות נתגלו להם" תו"ש לד, סד

⁶⁷ למהלך הפרשיות 220

⁶⁸ רמב"ן לד, יג

⁶⁹ "ויעקב אבינו היה מפחד כמנהגו ובניו היו אנשי לב לנקום את חרפתם על נפשם" רד"ק לד, ל

⁷⁰ רס"ג לד, ל

לאחות שלנו הצדיקה ואנחנו לא ננקום??? מה אחות שלנו היא סתם אשה שכל אחד עושה בה מה שהוא רוצה, חוטף אותה לבית שלו ואף אחד לא יקבל עונש? וכשאמרו את הדבר הזה גם יעקב הסכים עמם שצדקו ואכן כך היו צריכים לעשות⁷¹. אלא שהיו צריכים קודם להתייעץ עם יעקב ולא התייעצו. יעקב מקיים נדרו (לה, א-טו)

אתם זוכרים ילדים שלמדנו כבר מזמן שיעקב יצא מבאר שבע כשברח מפני עשיו אחיו אחרי שיעקב קיבל את הברכות. ויעקב בדרך לחרן ישן בבית אל וחלם שם לוס קודש עם סולם ומלאכים. וכשיעקב קם בבוקר הוא כ"כ התרגש מהמקום הקדוש הזה שהוא לקח אבן ושם עליה את כל מה שהיה לו - בקבוק שמן ויזק עליה בתור קרבן ונדר - הבטיח הבטחה שחייבים לקיים שאם ה' יעזור לו בכל הדרך שהוא יוצא מא"י עד שיחזור, וישמור עליו שלא יפגע וידאג לו שיהיה לו בגדים ואוכל אז הוא מבטיח שכשיחזור, מהאבן הזאת יעשה מקום לעבודת ה' - לתפילה ולקרבות, ויודה לה' ותמיד יעבוד אותו ויתפלל עליו. מאז עבר המון זמן 22 שנה! יעקב הגיע לחרן עבד שם שבע שנים שלמות עד שהתחתן עם לאה ואח"כ עם רחל ועבד עוד שבע שנים נוספות בשביל רחל ואח"כ שש שנים עבד עם העיזים כדי לקבל את העיזים הנקודות והטלואות וכו' ובדרך התעכב עוד שנתיים, ועכשיו ב"ה הוא כבר שוב בארץ ויש לו "כל", ילדים ונשים, כבשים ועיזים והוא שלם בגופו בתורתו ובממונו. ובכל השנים האלו יעקב הצדיק לא שכח את מה שהבטיח, הוא זוכר כל הזמן. 'בעז"ה בסוף אני צריך לקיים את ההבטחה'. מי שהוא צדיק תמיד תמיד זוכר לעשות את מה שאמר שיעשה, הבטחה צריך לקיים ובטח פה שהוא נדר נדר זה עוד יותר מחייב לעשות את מה שהוא נדר. ויעקב הצדיק התכוון גם לשלם את נדרו רק חשב שעדיף שעוד רצת ימתין ואז יקיים את נדרו⁷². ולכן ה' ציוה אותו "קום עלה בית אל" - הבטחה, נדר, צריך לקיים מיד!

ה' מצווה את יעקב שילך עכשיו לבית אל ושם יכין את עצמו, יתקדש ויטהר ויתכונן להיות מוכן לקיים את הנדר לבנות מזבח להקריב בו קרבות לה'⁷³.

יעקב הצדיק מיד אוסף את כל השבטים ודבר ראשון אומר להם להתחיל להתכונן ולהטהר⁷⁴. הילדים לא מבינים מה קרה למה צריך להתכונן⁷⁵, יעקב מסביר לכל הילדים שהם הולכים עכשיו למקון קדוש מאוד, הוא מספר להם על החלום הקדוש שחלם שם ועל מה שנדר ואומר להם שהגיע הזמן לקיים את נדרו שעכשיו ב"ה כבר הוא לא בצרה ובפחד מעשיו ויש לו כבר המון דברים ולכן צריך ללכת לשם כמו שה' ציוה אותו ולבנות שם מזבח ולהקריב בו קרבות.

השבטים ממש מתרגשים שהם הולכים עוד מעט למקום כזה קדוש, ומיד מתחילים להתכונן כמו שיעקב ציוה אותם הם מכבסים ומנקים את הבגדים כמו שראוי למקום מכובד שיהיה הכל נקי, הם גם טובלים אותם בנהר שיהיו טהורים וגם את עצמם הם מטהרים, הם טובלים בתוך המים. יעקב גם מצווה אותם להסיר את כל הפסלים שיש להם, א"א לבא למקום קדוש עם פסלים מכסף וזהב. ילדים, יכול להיות שלשבטים הצדיקים היו פסלים? בודאי שלא, אז למה יעקב מתכוון? אתם זוכרים ילדים שאחרי ששמעון ולוי הרגו את כל אנשי שכם באו כל בני יעקב ולקחו את כל מה שהיה בעיר, בתוך מה שהם לקחו היה גם דברים שהם לא ממש פסלים אך דברים שהיו פעם פסלים ועכשיו כבר מותר להשתמש בהם שהם כבר לא פסלים⁷⁶ והם לקחו גם כן כל מיני תכשיטים שהם לא ממש פסלים אבל היה עליהם ציור שמזכיר פסל ובני יעקב לקחו את כל הדברים האלו לא כדי להשתמש בהם עצמם ח"ו, אלא הם חשבו לעשות מדורה גדולה ולזרוק את כל הדברים האלו באש החמה ואז הם יותכו, והם ישתמשו בזהב ובכסף החדש שכבר אין בו שום זכר לעבודה זרה⁷⁷. למרות שבאמת היה מותר להם להתיך ולהשתמש בכסף וזהב של הפסלים והטבעות אבל יעקב אבינו אמר להם שיורידו את כל הדברים האלו ונקבור אותם באדמה לעולם. אנחנו לא רוצים שום קשר לעבודה זרה! אפילו לא תכשיט שהיה פעם זהב אחר שהיה עם ציור של עבודה זרה⁷⁸. הילדים כולם מיד בשמחה ובזריזות הסירו את כל מה שהיה להם משכם, ויעקב ובניו התחילו לחפור בור

⁷¹ "השיבוהו תשובה ניצחת!" לקח טוב, תו"ש לד, סט

⁷² עיין חזקוני לה, א

⁷³ "ויתכן שציווהו לשבת שם תחילה... להטהר מעבודה זרה או מן החללים שהרגו ... ואולי ציוה ושב שם לפנות מחשבתו לדבקה בא-ל" רמב"ן לה, א "ושב שם - לכוון דעתך קודם שתבנה המזבח, כעניין אמרם ז"ל חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום" ספורנו

לה, א

⁷⁴ "נזדרזו במצווה להטהר טרם בואו שם" רמב"ן לה, א

⁷⁵ "אמרו לו להיכן? אמר להם למקום שאמר לי יוצרי - קום עלה בית אל" תנ"י וישלח כא, תו"ש לה, ב

⁷⁶ "והנראה אלי כי בני יעקב לא לקחו עבודה זרה ומשמשיה משכם עד שנתבטלה והותרה להם" רמב"ן לה, ד

⁷⁷ בכסף וזהב שלקחו היו צורות נעשות לשם עבודה זרה בנזמים ובטבעות, ואף על פי שהם לא לקחים לעבדם אלא להתכים וליהנות בכסף וזהב הניתרים.

אע"פ כן לא רצה יעקב אבינו שיהנו בום דבר שהיה עבודה זרה, להרחיק הע"ז מהם" רד"ק לה, ב

⁷⁸ "והנה היא מותרת להם. אבל יעקב ציוה להסיר אותה לטהרת הקודש שיהיו רויים לעבוד את השם ולהקריב לפניו קרבן" רמב"ן לה, ד

גדול באדמה והכניסו בתוכו את כל מה שהיה בו שמץ של ע"ז וכיסו את הכל בעפר וטמנו באדמה⁷⁹ שח"ו לא יהיה מישהו בעולם שימצא את הדברים האלו ויטעה ח"ו אחרי הפסלים האלו. בני יעקב גם נטהרו והחליפו את בגדיהם וכולם החלו בהתרגשות ליסוע על החמורים והגמלים לכוון המקום הקדוש בית אל. וכשהם התקדמו לכיוון בית אל אף אחד מהגויים שמסביר לא ניסה אפילו לעשות להם משהו רע, אע"פ שהם מאוד כעסו על זה שהרגו את החברים שלהם - את העיר שכם בכך אופן כולם פחדו ולא התקרבו לבני יעקב⁸⁰. ובמיוחד פחדו כל הגויים כששמעו שבני יעקב הטמינו את כל הפסלים ואז הם הבינו שבני יעקב ממשיכים להיות צדיקים ולעבוד את ה' ולא את הפסלים ובטח ה' יעזור להם⁸¹.

בני יעקב וכל עבדיהם והאנשים שעמם הולכים ומתקרבים לבית אל, ומתרגשים מאוד. כמובן שגם כל אחד מהם משתדל להיות כמה שיותר קדוש, לחזור בתשובה על חטאים ישנים⁸², ולהשתדל מעכשיו רק לעשות מעשים טובים ומצוות וכולם מתכוונים ומצפים לזמן שיגיעו כבר לבית אל. וכשהם סוף סוף מגיעים לבית אל כולם טהורים, צדיקים וקדושים מלאים תורה מצוות ומעשים טובים⁸³. ויעקב מיד מזדרז בעצמו לקיים נדרו ובונה מזבח, הוא לוקח את האבן ההיא שיצק עליה שמן לפני 22 שנה וסוחב עוד הרבה אבנים נוספות ובונה מזבח גדול ומזדרז להתחיל ולהקריב עליו קרבנות לה' כמו שנדר⁸⁴. ויעקב קורא למקום הזה שכבר פעם קרא לו בית אל אחרי החלום עכשיו הוא מוסיף עוד וקורא לו "א-ל בית אל" והכונה שה' מתגלה כאן במקום הקדוש הזה בית אל⁸⁵.

במקום הקדוש הזה קרה גם משהו עצוב, אתם זוכרים שספרנו שרבקה שלחה את דבורה המינקת שלה שתקרא ליעקב שהוא כבר יכול לחזור לארץ ישראל ואז יעקב התחיל לחזור וכל הדרך דבורה חזרה ביחד אתם. ועכשיו כשהגיעו פה לבית אל דבורה שהיתה כבר זקנה נפטרה ויעקב קבר אותה במישור שבתחתית ההר של בית אל⁸⁶. אתם יודעים למה זכתה למות ולהקבר במקום כזה קדוש? ⁸⁷ומה היתה זכותה? דבורה היא היתה זאת שגידלה את רבקה הצדיקה, אמא של יעקב אבינו אשתו של יצחק. רבקה הרי נולדה בבית של בתואל ולבן הרשעים אז איך היא יצאה כזאת צדיקה בזכות דבורה שגידלה וחינכה אותה מינקת = פידגוגתא - מחנכת⁸⁸. ובזכות זה שהיא חינכה את רבקה הצדיקה זכתה לקבורה במקום קדוש ושכולם ישתתפו בהלוויה שלה ויבכו ויצטערו על פטירתה. וע"ש הבכי הזה קראו למקום שבו נקברה שהיה בתחתית בית אל אלון בכות - מקום שכולם בכו בו.

יעקב מקריב קרבנות על המזבח ואז הוא זוכה שה' מתגלה אליו ומדבר אתו, וה' אמר ליעקב שכמו שהמלאך של עשיו כבר אמר לו שמעכשיו יהיה לו עוד שם בנוסף לשם יעקב גם השם ישראל אז כך באמת יהיה, וה' בירך אותו שיזכה בעז"ה להרבה ילדים ויצאו ממנו מלכים חשובים, וה' חזר והבטיח לו שוב את הארץ הקדושה שניתנה לאברהם וליצחק שהוא יהיה הבן הממשיך שלהם שיזכה בה ומאז יעקב היה הולך כל יום אל המזבח ומקריב עליו קרבנות להודות לה' ולקיים את נדרו יום ועוד יום ועוד יום, ששה חדשים⁸⁹ הוא מקריב עוד ועוד קרבנות ומנסך מלא ניסוכים⁹⁰.

לידת בנימין ומות רחל (לה, טז-כ)

אחרי שיעקב גמר לשלם את נדרו הוא החליט לעזוב את בית אל וללכת לכיוון חברון, הרי בחברון נמצא יצחק אבא של יעקב ויעקב כ"כ רוצה לפגוש אותו ולשמח אותו כשיראה את הנכדים הצדיקים שלו, וגם יעקב כבר מאוד מתגעגע לקיים את המצווה הנפלאה של כיבוד אב ואם שכ"כ הרבה שנים הוא היה רחוק ממשפחתו ולא יכל לקיימה.

⁷⁹ "הסירו אותם מקרבכם עתה בלכתנו לבית אל כדי שתרחק מלבכם כל מחשבת ע"ז" ספורנו לה,ב

⁸⁰ "ולא הניחם על הארץ, שלא תבא תקלה על ידן למי צאם" רד"ק לה,ד

⁸¹ "ולכן טמן אותם תחת האלה במקום שלא יעבד בו ולא יזרע" רמב"ן לה,ד

⁸² "נפל פחד ורעדה על כל האומות שסביבותם, אמרו אם שני בני יעקב הרגו כרך גדול של שכם, אם יתקבצו כולם (כל בני יעקב) עלינו על אחת כמה וכמה"

תו"ש לה,כ

⁸³ "וגם ש"י שבני יעקב הכינו לבבם אל ה' ויראו מה' התפשטה יראה זו שיראו בני יעקב מה', והפילה יראה על כל הערים" מלבי"ם לד,ה

⁸⁴ "והטהרו ... ומי שעזוב העוון נקרא טהור" רב"ח לה,ב

⁸⁵ "מה הוא (יעקב) שלם אף הם שלמים" לק"ט, תו"ש לה,א

⁸⁶ "חידש האבן אשר שם מראשותיו דכתיב והאבן הזאת אזור זמתי מצבה יהיה בית א-לוהים, ואימתי היה בית אלוקים? בבואו מפדן ארם שנאמר ויבן שם

מזבח" לקח טוב, תורה שלמה לה,לב

⁸⁷ רש"י לה,ז

⁸⁸ רש"י לה,ח

⁸⁹ "מלמד שזכותה גרמה לה להקבר שם" תו"ש לה,ז

⁹⁰ יוב"ע לה,ח

⁹¹ ב"ר עז,טז

⁹² "אמר ר' חנן כל מי שהוא יודע כמה ניסוכים ניסך יעקב אבינו בבית אל יודע לחשב את מי טבריה" ב"ר עז,טז

יעקב וכל משפחתו מתקדמים לכיוון חברון ומזדרזים להגיע מהר לחברון גם בגלל שרחל ב"ה בהריון וצריכה ללדת והם רוצים שתלד כבר בחברון ולא באמצע הדרך. אך באמצע הדרך סמוך לאפרת רחל מרגישה שהיא לא יכולה להמשיך ללכת, התינוק כבר רוצה לצאת. ורחל מוכנסת למקום מוצנע, וכואב לה מאוד בזמן הלידה. והיא מתאמצת ללדת והיא כבר מרגישה שממש כואב לה והיא אפילו כבר כמעט מרגישה שהיא מתה. המיילדת שעוזרת לה בזמן הלידה, ראתה שהתינוק שעומד לצאת הוא בן, והיא מיד מבשרת לרחל בשמחה שלא תדאג תתאמץ עוד קצת ובעז"ה היא תחיה ותזכה לגדל עוד בן צדיק לעמ"י. המיילדת ידעה שזה מה שהכי ישמח את רחל הצדיקה שנולד לה בן צדיק ולכן היא מנסה לשמחה בזה.⁹¹ אך המצב של רחל מאוד קשה, מאוד מאוד כואב לה.

אתם יודעים ילדים שפעם זה לא היה כמו היום, היום ב"ה יש בתי חולים אשה שיוולדת הולכת לבית חולים ושם יש רופאים שיעזרו ויטפלו וב"ה נשים לא מתות בזמן הלידה. אבל פעם לא היו בתי חולים והיה קורה לפעמים שאשה היתה מתה באמצע הלידה.

רחל מתאמצת ומרגישה שהיא כבר עומדת למות מרוב צער והיא אומרת שצריך לקרא לבן הזה שיוולד בן אוני, זה השם שמתאים לו: הבן שנולד בשעת אוני- מתוך צער. ויעקב אבינו קרא לבן הזה בשם בנימין, בן שיהיה לו בעז"ה הרב כח לעשות מצוות וללמוד תורה.⁹² ורחל הצדיקה נפטרה בזמן הלידה וכיון שהם היו בדרך היו צריכים לקבור אותה שם בדרך לאפרת במקום שנקרא בית לחם.⁹³ כל המשפחה עשתה לה הלוייה וקברו אותה שם ויעקב בנה מצבה גדולה - בנין אבנים מעל המקום שבו נקברה שידעו שפה נקברה הצדקת הזאת רחל אמנו. ואתם יודעים ילדים שעד היום אנחנו יודעים איפה נמצא המקום הזה והרבה יהודים הולכים למקום הקבורה של רחל הצדיקה ומתפללים שם על עם ישראל. ויעקב ממשיך ומתקדם לכיוון חברון ועובר באמצע במקום שקוראים לו מגדל עדר. ועכשיו ב"ה סוף סוף הושלמו כל שניים עשר השבטים ולא חסר אף ילד. וכל השבטים האלה כולם כולם הם יהודים ומכולם יצא עם ישראל. לא כמו עד עכשיו שלאברהם היו שני בנים ואחד הוא גוי - ערבי - ישמעאל, והשני צדיק - יצחק מעם ישראל. ולא כמו שהיה עם יצחק שהיו לו שני בנים ואחד מהם הוא עשיו הרשע שהוא גוי. מעכשיו כל מי שנולד מיעקב ומהבנים שלו כולם יהודים.⁹⁴ ועכשיו גם אם ח"ו בן אחד מעם ישראל יעשה חטאים ויתנהג כמו רשע הוא עדיין ישאר יהודי לעולם ובעז"ה בסוף גם יחזור בתשובה. ולכן התורה כותבת את כל השמות של הבנים של יעקב: ראובן ושמעון... ואומרת שהם בני יעקב פעמיים שנדע שכולם נחשבים הבנים של יעקב, כולם חשובים וכולם יקבלו חלק בארץ הקדושה.

פגישת יעקב ויצחק (לה, כז-כט)

יעקב ממשיך ומתקדם וסוף סוף הם מגיעים לחברון. כבר בדרך יעקב מספר לבנים שלו איזה נפלא זה שהם יפגשו את הסבא הצדיק שלהם יצחק, סבא כזה מיוחד שבכל העולם יש ברכה בזכותו, וכולם בזכותו נהנים מהגשם ומהצמחים ומכל הדברים שה' מברך את הארץ בזכות צדקותו. סבא צדיק שלמד מאברהם אבינו ועשה את עקידת יצחק ועוד כל מיני דברים שלמדנו. הילדים כמובן מאוד מתרגשים והם ממש מחכים לפגישה. יעקב כמובן סיפר להם שסבא יצחק הוא עיור כי הוא כבר מאוד זקן אבל עדיין הוא לומד תורה והוא יכול ללמד גם אותם, אולי הם יזכו לשמוע את התורה הקדושה והמתוקה שהוא למד מאברהם אבינו.

כולם מגיעים לחברון ואיזה שמחה גדולה יעקב ובניו שמחים בסבא יצחק וסבא יצחק כל כך שמח בכל הנכדים מתוקים שלו, הוא מחבק כל אחד ואחד מהם והוא כל כך מתפעל מהצדקות של כל הנכדים האלו⁹⁵ ויעקב ובניו כל כך שמחים לגור פה בעיר הקדושה הזאת חברון יחד עם יצחק אבינו.⁹⁶

יעקב ובניו כל יום הולכים לאהל של יצחק, זוכים במצווה לכבד את אבא וסבא. וזוכים ללמוד ממנו תורה. איזה תורה מתוקה וקדושה. כל הילדים כ"כ שמחים מדברי התורה של יצחק. הם רק נכנסים לאוהל של יצחק ורואים את הפנים המאירות שלו וכבר הם מרגישים כמה שהם רוצים להיות קדושים וצדיקים. וכשהם שומעים את דברי התורה הם עוד יותר

⁹¹ ראה מלבי"ם לה, יז

⁹² העמ"ד לה, יח

⁹³ ראה חזקוני לה, יט

⁹⁴ "מטה שלמה בלא דופי ... אלה בני יעקב - יחסם אחד" לק"ט, תו"ש לה, קב

⁹⁵ "כשראה יצחק את בני יעקב שמח שמחה גדולה לפי שכולם כשרים כיעקב" תו"ש לה, צז

⁹⁶ "והא שבחר להיות דירתו בחברון, לא משום רעות זרע ממרא, אלא משום שגר שם אברהם ויצחק, היא העיר שנתקדשה בתורה ועבודה מימות אבותיו, אבל לא היה לו שום התרועעות עם זרע ממרא האמורי" העמ"ד לה, כז

רוצים להדבק בסבא הצדיק הזה ולהתנהג כמו הצידקות שלו. וכך הם זוכים במשך 20 שנה לזכות וללמוד מתורתו של הסבא. ויצחק כבר זקן מאוד ובסוף הוא נפטר בגיל 180 וקברו אותו עשיו ויעקב בניו במערת המכפלה איפה שנקברו אברהם ושרה.

אתם זוכרים ילדים שכשלמדנו על קבורת אברהם למדנו שם שיצחק וישמעאל קברו אותו והתורה מספרת לנו שישמעאל נתן ליצחק ללכת לפניו בגלל שחזר בתשובה בסוף ימיו והבין שיצחק הוא יותר חשוב והוא הממשיך של אברהם אבינו. אבל פה מה כתוב בפסוק מי הלך ראשון? ויקברו אותו עשיו ויעקב בניו, עשיו הרשע אפילו עכשיו עדיין חושב שהוא הבן היותר חשוב, אך כמובן זה לא נכון ואנחנו יודעים שיעקב הוא הממשיך.⁹⁷ תולדות עשיו (פרק לו)

אחרי שהתורה סיפרה לנו באריכות מרובה על יעקב ובניו ועוד תספר לנו הרבה בפרשות הבאות, התורה מספרת לנו בקיצור נמרץ מי היו הבנים של עשיו, את השמות שלהם ושהם גרים בארץ שקוראים לה שעיר, והתורה מספרת לנו מי גר בארץ הזאת קודם. והתורה גם מספרת איזה מלכים יצאו מעשיו. וכ"כ הרבה דברים התורה מספרת בקצת מאוד פסוקים. למה? כי זה לא כ"כ מעניין אותנו הבנים של עשיו, הם לא שייכים לעם של החשובים.⁹⁸ ולכן התורה מאוד מאוד מקצרת בכל מה שקרה אתם.

אתם יודעים ילדים אבל מה התורה כן מספרת עליהם? התורה מספרת שבהתחלה עשיו הרשע היה גר בחברון ליד אבא יצחק והתחתן שם עם הנשים הרשעות שלו. אבל אחרי שיעקב הגיע לארץ ישראל עשיו החליט לאסוף את כל הנשים והילדים שלו ואת כל העבדים והצאן וכל מה שקנה בארץ כנען וללכת לעבור לארץ אחרת לארץ שעיר.⁹⁹ ברגע שעשיו ראה - שיעקב בא לארץ ויש לו הרבה כבשים ונהיה קצת צפוף למקנה באיזור חברון הוא החליט ללכת לארץ אחרת. אם הוא היה רוצה הוא היה יכול להשאר בארץ ישראל, יש עוד הרבה מקומות חוץ מחברון, אבל עשיו הרשע החליט לעזוב את כל הארץ¹⁰⁰ "כי ידע מברכות אביו שבירך את יעקב כי ארץ כנען תהיה לזרע יעקב"¹⁰¹

⁹⁷ תו"ש כה, ס"ק לד

⁹⁸ "שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם" רש"י לז, א

⁹⁹ "ואחרי שחזר אחיו לארץ כנען פנה לו מפניו כי ידע שארץ כנען נחלת אחיו אשר נתן לו אביו בברכתו, ולקח בניו וכל נפשות ביתו עם רב והלך לשעיר להתיישב שם" רמב"ן לו, ו

¹⁰⁰ רמב"ן לו, ז

¹⁰¹ רד"ק לו, ז